

Nr 73.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1954/55, i vad avser socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.

(3:e avd.)

Statens utlåningsfonder.

1:o) **Statens bosättningslånefond.** I enlighet med Kungl. Maj:ts i propositionen nr 1 beträffande kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder (bil. 26, punkt 3, s. 7 och 8 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 4 januari 1954) framställda förslag och under erinran tillika att av 1953 års riksdag beslutade ändringar av bestämmelserna i fråga om de statliga bosättningslånen medfört en ökad belastning av bosättningslånefonden, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Statens bosättningslånefond* för budgetåret 1954/55 anvisa ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor.

Fonden för låneunderstöd.

2:o) **Lån till anordnande av allmänna samlingslokaler.** Kungl. Maj:t har (punkt 7, s. 14—16) föreslagit riksdagen att under fonden för låneunderstöd till Lån till anordnande av allmänna samlingslokaler för budgetåret 1954/55 anvisa ett investeringsanslag av 6 000 000 kronor.

För innevarande budgetår har för ändamålet anvisats ett investeringsanslag av samma belopp.

Under budgetåret 1952/53 beviljade Kungl. Maj:t, då detta var motiverat av sysselsättningspolitiska skäl, i viss utsträckning lån till anordnande av allmänna samlingslokaler med utnyttjande av den av riksdagen lämnade fullmakten att inom ramen för visst belopp meddela beslut om

utförande av arbeten, för vilka anslag är uppförda på allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51. På nämnda beredskapsstat har under kapitalbudgeten uppförts ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor till Lån till anordnande av allmänna samlingslokaler. Innevarande budgetår har i enlighet med ifrågavarande fullmakt intill den 1 januari 1954 beviljats lån för angivna ändamål om sammanlagt ca 800 000 kronor. I den händelse arbetsmarknadsläget ger anledning därtill kan det komma i fråga att även under nästa budgetår bevilja lån till allmänna samlingslokaler med utnyttjande av riksdagens nämnda fullmakt. Om så blir fallet torde förslag om anvisande av medel å tilläggsstat till täckning av sålunda beviljade lån få i särskild ordning föreläggas riksdagen. Departementschefen kan däremot inte tillstyrka, att å riksstaten för nästa budgetår anvisas större anslag än för innevarande budgetår eller 6 000 000 kronor.

I förevarande sammanhang har utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Hjalmar Nilsson* och *Bengtson* (I: 149) och den andra inom andra kammaren av herr *Engkvist m. fl.* (II: 235), i vilka motioner hemställes att riksdagen ville besluta att för budgetåret 1954/55 under kapitalbudgeten anvisa för lån till anordnande av allmänna samlingslokaler ett investeringsanslag av nio miljoner kronor,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hjalmar Nilsson m. fl.* (I: 282) och den andra inom andra kammaren av herr *Petterson* i *Degerfors m. fl.* (II: 390), i vilka motioner hemställes att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning om de allmänna samlingslokalernas ställning i huvudsaklig överensstämmelse med vad i motionerna angivits samt att därav betingade förslag till statens framtida stöd av allmänna samlingslokaler utformas och att de förslag, vartill utredningen kan giva anledning, snarast möjligt framläggas för riksdagen.

Beträffande motiveringen för yrkandena hänvisas till motionerna II: 235 och I: 282.

Utskottet. Liksom motionärerna anser utskottet att de allmänna samlingslokalerna har en mycket viktig uppgift att fylla i samhället och att den statsunderstödda investeringsverksamheten på området om möjligt bör utvidgas. Utskottet är emellertid inte f. n. berett tillstyrka förslaget i motionerna I: 149 och II: 235 om en ökad medelsanvisning för ändamålet. Innan denna fråga närmare prövas synes nämligen såsom också förordats i motionerna I: 282 och II: 390 det statliga stödet till verksamheten böra bli föremål för en översyn med ledning av de erfarenheter, som vunnits under de snart 12 år som verksamheten pågått.

Enligt vad utskottet inhämtat är bostadskollektiva kommittén f. n. sysselsatt med att verkställa en översyn av gällande statsbidragsbestämmelser för lån till anordnande av allmänna samlingslokaler. Till kommittén har även överlämnats en av länsstyrelserna i Norrbottens och Västerbottens län tidigare gjord framställning i ämnet för att tagas i beaktande av kommittén vid fullgörande av dess uppdrag. Förslag lär inom den närmaste framtiden kunna väntas från kommittén.

Emellertid är det enligt utskottets mening inte endast frågan om statsbidragsbestämmelserna, som påkallar uppmärksamhet från det allmänna sida. Såsom framhållits i motionerna I: 282 och II: 390 synes det även angeläget att få klarlagt möjligheterna till en samordning av olika intressen i syfte att bl. a. uppnå besparingar vid tillgodoseende av lokalbehovet inom en kommun. Förhållandet mellan de bidrag till samlingslokaler, som lämnas av arvsfondsmedel, och det statliga stödet i övrigt till dylika lokaler torde vidare böra klarläggas liksom frågan om en samordning av dessa stödformer. Slutligen anser utskottet, att det skulle vara av värde att få utrett huruvida och i vad mån kommunalt ekonomiskt stöd skulle kunna ställas som villkor för statslån till föreningsägda samlingslokaler.

Ifrågorande spörsmål synes lämpligen böra göras till föremål för övervägande vid behandlingen av bostadskollektiva kommitténs väntade förslag.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

a) att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 149 och II: 235 till *Lån till anordnande av allmänna samlingslokaler* för budgetåret 1954/55 anvisa ett investeringsanslag av 6 000 000 kronor;

b) att riksdagen må i anledning av motionerna I: 282 och II: 390 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet ovan anført.

3:o) **Vissa lån till Stockholms stadsmission.** Kungl. Maj:t har (punkt 8, s. 16—20) föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att, under av departementschefen angivna förutsättningar, dels bevilja Stockholms stadsmission anstånd med skyldigheten att inlösa för anordnande av ungdomsvårdsskolan Skarvik-Tallåsen uppburna statslån å tillhoppa 745 000 kronor, dels ock medgiva, att ifrågorande lån må, under den tid stadsmissionen sålunda åtnjuter uppskov, fortfarande löpa utan ränta.

För anordnande av ett skyddshem — den dåvarande benämningen på ungdomsvårdsskolorna — för flickor erhöll Stockholms stadsmission under åren 1926—1939 lån av statsmedel å tillhoppa 745 000 kronor. I anläggningen har stadsmissionen själv nedlagt ett kapital av ca 236 000 kronor. Säkerhet för statslånen har lämnats i form av inteckningar.

T. o. m. den 30 juni 1948 drevs Skarvik-Tallåsen i stadsmissionens regi. Staten lämnade sitt stöd till verksamheten *dels* genom att lånen var räntefria och *dels* genom att driftbidrag utgick, däribland bidrag för byggnadernas underhåll med 2 % av byggnadsvärdet (åren 1927—38 erlade staten i stället årshyra motsvarande låneräntan jämte 2 % å byggnadsvärdet). Enligt ett av Kungl. Maj:t den 30 juni 1948 godkänt avtal skulle staten för fortsatt ungdomsvårdsskoleverksamhet arrendera Skarvik-Tallåsen fr. o. m. den 1 juli 1948 t. o. m. den 30 juni 1953. Arrendebeloppet bestämdes till 20 000 kronor för år. Enligt avtalet ålåg det staten »att väl sköta jorden, hålla byggnader och stängsel i gott skick samt att uppehålla standarden å inventarierna eller ersätta eventuell standardminskning å dessa». Statslånen skulle kvarstå räntefria intill frånträdesdagen. Avtalet innefattade uttryckligen en slutlig reglering av de ekonomiska mellanhandena mellan staten och stadsmissionen på grundval av tidigare avtal. — Kungl. Maj:t har den 25 september 1952 godkänt ett mellan socialstyrelsen och stadsmissionen träffat avtal om förkortning av arrendetiden. Härigenom har skolan återgått i stadsmissionens händer den 1 april 1953. Enligt avtalet skulle emellertid statslånen kvarstå räntefria intill den 30 juni 1953, då de skulle inlösas av stadsmissionen. Eleverna vid Skarvik-Tallåsen har förflyttats till den för ändamålet anordnade yrkesskolan Ryagården i Örkejungatrakten.

Stockholms stadsmission har gjort vissa framställningar rörande Skarvik-Tallåsen och de av stadsmissionen uppburna statslånen. Sålunda har stadsmissionen hemställt att staten *antingen* övertager Skarvik-Tallåsen under förutsättning att stadsmissionen erhåller vederlag för nedlagda egna kostnader samt att staten icke till anstalten förlägger sådan verksamhet som försvårar den av stadsmissionen i omedelbart grannskap bedrivna sociala verksamheten, *eller* avskriver sin fordran på stadsmissionen, allt såvida icke en tredje utväg kan finnas genom förhandlingar.

Departementschefen anser i likhet med socialstyrelsen, att staten icke bör övertaga Skarvik-Tallåsen. Däremot finner han det rimligt att i någon mån tillmötesgå stadsmissionen i fråga om återbetalning av de utlämnade statslånen å tillhoppa 745 000 kronor. Skarvik-Tallåsen är, såsom socialstyrelsen framhållit, uppfört i samråd med och i viss utsträckning efter direktiv av statliga myndigheter. Anläggningen har därvid utformats för ett speciellt ändamål, nämligen för att tjäna som ungdomsvårdsskola för flickor, och det är möjligt att planlösning och detaljer är sådana, att byggnaderna åtminstone i vissa delar icke är fullt lämpade för annan verksamhet utan att bli föremål för ombyggnad. Dessa förhållanden torde medföra omställningssvårigheter under en övergångstid. Redan ur dessa synpunkter torde det vara skäligt att stadsmissionen erhåller respit med återbetalning av lånen. När det gäller att avgöra anståndstidens längd är departementschefen emellertid benägen att gå längre än socialstyrelsen

och statskontoret föreslagit. Enligt hans mening bör nämligen stadsmissionen, om icke särskilda skäl talar däremot, erhålla anstånd med återbetalningen så länge vid Skarvik-Tallåsen bedrivs en samhällsgagnande verksamhet av sådan art att det från statens sida kan anses motiverat att anstånd lämnas. Det bör få ankomma på Kungl. Maj:t att avgöra om förutsättningar för ett betalningsuppskov är för handen. Departementschefen förutsätter, att ett tillfälligt uppehåll i verksamheten, exempelvis för omläggning av densamma, icke skall föranleda att lånen förfaller. Lånen bör under uppskovstiden, räknat fr. o. m. den 1 juli 1953, fortfarande få vara räntefria i den mån Kungl. Maj:t så beslutar.

Stadsmissionen har rest krav på ersättning för värdeminskning och vissa skador på byggnaderna samt för förstörda och förkomna inventarier. Vad beträffar byggnaderna framhålles, att stadsmissionen torde sakna grund för sina krav på ersättning för allmän värdeminskning; sådan ersättning har nämligen inräknats i den av staten utgivna arrendeavgiften. Däremot anses staten vara ersättningsskyldig för direkta skador med 8 945 kronor enligt av båda parterna godkänt besiktningssprotokoll. Frågan om ersättning för inventarier anses svårare att bedöma. Socialstyrelsen har gjort fruktlösa försök att få till stånd en gemensam, av båda parterna godkänd inventarieförteckning, avseende förhållandena vid statens frånträdande av anläggningen. I detta läge anser departementschefen sig böra godtaga styrelsens beräkningar, enligt vilka statens ersättningsskyldighet i vart fall icke kan beräknas överstiga 40 100 kronor. Tillsammans med ersättning för skador på byggnaderna innebär detta en ersättning, som icke bör överstiga 49 000 kronor. Departementschefen ansluter sig till statskontorets förslag, att denna ersättning kvittas genom att stadsmissionen erhåller viss tids räntefrihet å statslånen. Vid sådant förhållande bör stadsmissionen till en början garanteras betalningsanstånd med räntefrihet under tiden 1 juli 1953—30 juni 1955, under förutsättning att stadsmissionen avger förklaring därom, att stadsmissionen icke har någon ytterligare fordran på staten i anledning av statens arrendering av Skarvik-Tallåsen.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ollén m. fl.* (I: 154) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustafsson* i Borås *m. fl.* (II: 231) hemställes, att riksdagen ville besluta antingen att de till stadsmissionen lämnade statslånen för Skarvik-Tallåsen helt avskrivs, eller att en överenskommelse träffas med stadsmissionen om en sådan successiv nedskrivning av skulden, att den, oavsett i vilket tempo stadsmissionen förmår bygga upp en ny samhällsgärning vid de angivna hemmen, efter ett visst antal år, t. ex. ytterligare tjugo år, är helt avskriven, samt att lånen intill avskrivningsdagen är räntefria.

Beträffande motiveringen för yrkandena hänvisas till motionen II: 231.

I förevarande sammanhang har utskottet även tagit del av bl. a. en till socialministern överlämnad promemoria från statens förhandlingsdelegerade¹ vid den uppgörelse med stadsmissionen, som föranledde det av Kungl. Maj:t den 30 juni 1948 godkända arrendeavtalet rörande Skarvik-Tallåsen. Av promemorian framgår, att stadsmissionen vid dessa förhandlingar önskade behålla anläggningen i sin ägo men gick med på en utarrendering till staten under en övergångstid, som enligt stadsmissionen icke fick göras alltför lång. I promemorian framhålls vidare bl. a., att förhandlingarna fördes i en anda av ömsesidig respekt och förståelse för varandras skäl samt att det därunder icke förekom några som helst uttalanden av sådan art som i motionerna, där det t. ex. antydes, att staten skulle vilja försätta stadsmissionen i en brydsam situation eller rikta ekonomiskt dråpslag mot dess verksamhet.

Utskottet. Kungl. Maj:ts förslag innebär ett icke oväsentligt tillmötesgående mot stadsmissionen. I stället för att jämlikt avtalsbestämmelserna påfordra inlösen av ifrågavarande statslån, uppgående till 745 000 kronor, föreslås i propositionen, att stadsmissionen skall garanteras betalningsanstånd med räntefrihet så länge vid Skarvik-Tallåsen bedrivs en samhällsgagnande verksamhet, som kan godkännas av staten. Såsom förslaget i denna del utformats liksom i vad gäller ersättning till stadsmissionen för skador å byggnader m. m. har utskottet i och för sig icke funnit någon anledning till erinran mot detsamma och kan sålunda icke biträda yrkandet i motionerna I: 154 och II: 231 om avskrivning av lånen.

Av vad som förekommit i ärendet framgår emellertid, att den lämpligaste användningen av Skarvik-Tallåsen är oklar. Departementschefen har icke funnit anläggningen erforderlig för statens del. Stadsmissionen har å sin sida icke redovisat någon plan för anläggningens utnyttjande. Med hänsyn härtill synes riksdagen inte nu böra fatta definitivt beslut i ämnet. Härigenom vinnes möjlighet dels att på nytt upptaga frågan om anläggningens utnyttjande för statens räkning, om förutsättningarna i detta hänseende skulle ändras, dels ock att ta närmare kännedom om den verksamhet stadsmissionen kan komma att upptaga på Skarvik-Tallåsen.

För att möjliggöra en sådan prövning av anläggningens fortsatta användning bör med hänsyn till avtalsbestämmelsernas innehåll stadsmissionen formellt medges anstånd under tiden räknat fr. o. m. den 1 juli 1953 t. o. m. den 30 juni 1955 med fullgörandet av sina avtalsenliga skyldigheter. Under uppskovstiden, före vars utgång förslag i frågan på nytt bör underställas riksdagen, bör givetvis varken staten eller stadsmissionen göra sina ekonomiska anspråk gällande.

¹ Regeringsrådet O. H. Klackenbergh, expeditionschefen E. Montell och byråchefen T. Eriksson.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

I. att motionerna I: 154 och II: 231 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

II. att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts förslag medgiva, att Stockholms stadsmission må under tiden räknat fr. o. m. den 1 juli 1953 t. o. m. den 30 juni 1955 beviljas anstånd med skyldigheten att inlösa för anordnande av ungdomsvårdsskolan Skarvik-Tallåsen uppburna statslån å tillhoppa 745 000 kronor ävensom att erlægga ränta å desamma.

Uppskjutna frågor.

4:o) Utskottet kommer framdeles att avgiva utlåtande i fråga om nedan nämnda av Kungl. Maj:t under följande punkter framställda förslag, nämligen

punkten 1: Lånefonden för bostadsbyggande;

punkten 2: Lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrin;

punkten 4: Tilläggs lån till viss bostadsbyggnadsverksamhet;

punkten 5: Lån till uppförande och förbättring av lantarbetarbostäder;

punkten 6: Lån till anordnande av kollektiva tvätterier;

vilket utskottet härmed får för riksdagen
anmäla.

Stockholm den 9 april 1954.

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från första kammaren: herrar Karl Andersson, Ohlon, Näsgård, Gillström, Alfred Nilsson, Pålsson, Einar Persson, Birger Andersson, Edvin Thun, Bergh, Holmqvist, Olsén, Sunne, Elfving och Rikard Svensson; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Ward, Andersson i Malmö, Ståhl, Lindholm, Svensson i Ljungskile, Åkerström, Staxäng, fröken Elmén, herrar Petterson i Degerfors, Thapper, Onsjö, fru Ericsson i Luleå, herrar Löfroth och Svensson i Stenkyrka.

Reservation

vid punkten 3 (Vissa lån till Stockholms stadsmission) av herr *Svensson* i Ljungskile och fröken *Elmén*.